

ADAM PLOYD

Augustine, the Trinity, and the Church: A Reading of the Anti-Donatist Sermons. Oxford: Oxford University Press 2015. 225 s.

Vajaassa kymmenessä vuodessa historiallisessa Augustinus-tutkimuksessa on tapahtunut pienimuotoinen paradigman murros. Siinä missä 1990-luvun tutkimus oli tavattoman kiinnostunut Augustinuksen ajattelun jatkuvuuksista ja murroksista hänen filosofisessa ja teologisessa kirjallisessa tuotannossaan, uusin tutkimus on ottanut pöydälle laajan ja laiminlyödyn materiaalin: Augustinuksen saarnat. Tähän ovat toki vaikuttaneet François Dolbeaun ja Erfurtin tutkijoiden uudet tekstilöydöt, mutta myös ajattelutavan muutos: saarnoja ei enää pidetä toissijaisena tai jollain tavalla laimennettuna Augustinuksen teologisen ajattelun lähteenä vaan piispan keskeisenä työvälineenä kehitetään ja kokeilla teologisia ideoitaan.

Tästä näkökulmasta Adam Ployd on kirjoittanut napakan ja oivaltavan tutkimuksen Augustinuksen donatolaisvastaisen ajattelun kehityksestä vuosien 406–407 aikana pidetyissä saarnoissa. Ploydin lähteenä on joukko Johanneksen evankeliumista, psalmeista (matkalaulujen kokoelma) ja 1. Johanneksen kirjeestä pidettyjä saarnoja, jotka ajoitustensa ja sisältönsä puolesta on helppo rajata tutkimuksen kohteeksi. Ployd tarkastelee, millaisista teologisista elementeistä Augustinus rakentaa saarnatessaan donatolaisvastaista ajatteluaan ja miten hän opettaa kuulijoitaan hahmottamaan donatolaista ekklesiologista skismaa jumalaopillisena eli trinitaarisena ja kristologisena ongelmana. Yksinkertaisimmillaan Ploydin tutkimusongelma voitaneen sanoittaa näin: miten Augustinuksen kolminaisuusoppi strukturoi hänen kirkko-oppinsa?

Tutkimuksen ensimmäisen luvun kautta Ployd perustelee, miksi juuri

saarnamateriaali soveltuu ekklesiologisen tutkimuksen kohteeksi. Paul Kolbetiin nojautuen hän luonnostelee augustiolaista ”moraalista epistemologiaa”, jossa sielu oppii tuntemaan ja tietämään Jumalaa vain puhdistamalla ja ylentämällä halunsa ja kaipauksensa tämän maailman lihallisista asioista ikuisiin ja aineetomiin taivaan tavaroihin. Jumalan tietäminen on rakkauden vähittäistä puhdistumista, ja rakkaus taas puhdistuu vähittäin vain kirkon yhteydessä. Enemmän kuin muissa luvuissa Ployd kiinnittää huomiota Augustinuksen tapaan laatia kuulijoilleen retorisia ja visuaalisia ”harjoitteita” mielen suuntaamisessa sisäisiin ja korkeisiin jumalallisiin totuuksiin. Näissä harjoitteissa Hippon saarnamies lähtee miltei aina liikkeelle kuulijoiden aistien ulottuvilla olevista hyvin konkreettisista kuvista, kuten kirkkotilasta. Kristittynä platonistina Augustinus ilman muuta pitää konkreettisia kirkon kuvia ja kirkkoyhteisöä aina vain tulevaisen varjona ja merkkeinä.

Vasta seuraavissa luvuissa Ployd pääsee paremmin kuvaamaan, miksi saarnojen ekklesiologia on trinitaarista. Ployd tutkii luvuissa 2–4 keskeisiä kirkko-opillisia teemoja kirkosta Kristuksen yhtenä ruumiina, kirkosta Pyhän Hengen yhteensitomana rakkauden yhteisönä ja kirkosta Kristuksen kasteen kautta syntyvänä kolminaisen Jumalan asumukseksi. Joka lukuun hän nivoo vakuuttavasti Augustinuksen eksegeesin analyysia, läntisen triniteettiopin kehityskulkuja (Ployd käyttää Augustinuksen kirkko-opista laveasti termiä ”pro-Nicene”) ja havaintoja donatolaisvastaisen teologian kehittymisestä. Ploydin näkemys Augustinuksesta poleemikkona on nähdäkseni varsin realistinen: vaikka saarnaaja on väliin terävä ja räikeäkin skismaattikkoja koskevassa kielenkäytössään, Augustinuksen ensisijainen pyrkimys on evästä omia kuulijoitaan rakentamalla vahvoja jumalaopillisia ja teologisia argumentteja donatolaista kirkko-oppia vastaan.

Näin kastetut kirkon jäsenet ovat Augustinukselle osallisia Kristuksen yhteen ruumiiseen, joka on matkalaulujen mukaan nousemassa kohoti Jerusalemiä. Pyhä Henki kolminaisuuden rakkaudellisena suhteena ja kristittyjen yhdistäjänä taas näkyy terävimmän Augustinuksen saarnoissa Ensimmäisestä Johanneksen kirjeestä: näissä saarnoissa rakkaus (*caritas*) on Jumala, joka vuodattetaan syyttämään erilliset kristityt ”yhdeksi sydämeksi ja yhdeksi sieluksi”. Ploydin katsaus jakeesta Ap. t. 4:32a on tässä kohdin erityisen kiinnostava. Tällaisen trinitaarisen ekklesiologian pohjalta Augustinus on siekailematta valmis nimittämään donatolaisia Kristuksen ruumiin reppöiksi ja antikristuksiksi.

Tutkimuksen viimeisen pääluvun Ployd omistaa saarnakokoelman kasteteologialle. Lukijalle välittyy vakuuttava kuva Augustinuksen vallankumouksellisesta sakramenttiteologiasta Pohjois-Afrikan kontekstissa. Toisin kuin afrikkalaiset edeltäjänsä, etenkin Cyprianus, ja donatolaiset teologit, Augustinus ei johda kasteen voimaa instituution asemasta eli kastajan tai historiallisen kirkon pyhydestä vaan kasteen varsinaisesta subjektista eli Kristuksesta. Ployd kuvaa myös selkeästi Augustinuksen omintakeisen ratkaisun erottaa toisistaan kasteen pätevyys (validity) ja teho (efficacy). Augustinuksen mukaan donatolaisen kaste on pätevä, sillä se on toimitettu vedellä ja kolminaisen Jumalan nimessä. Silti vain yhden katoლის kirkon yhteydessä kasteella on myös tehonsa syntien anteeksiantajana ja rakkauden lääkkeenä. Saarnojen eksegeesissä Johanneksen evankeliumin jakeen 1:33 kyyhkynen on Ploydin analyysissa keskeisellä sijalla. Kyyhky on samaan aikaan sekä Pyhän Hengen että kirkon kuva, ja linnun monet raamatulliset alluusiot toimivat Hippon saarnaajalle hedelmällisenä alustana luoda kirkko-oppiaan. Kyyhky kujertaa kaitvaten ja ikävissään tulevaan riemuitsevaan kirkkoon, ja tässä elämässä

kyyhkyn tärkein piirre on vilpittömyys (simplicity). Kyyhkyn vastinpari Augustinuksen ekklesiologisesa ornitologiassa on korppi, ja korpin roolin saavat tietenkin donatolaiset, "jotka ovat repineet rikki kirjon ja syövät raatoja".

Ploydin tutkimus on kurinalaisesti ja sujuvasti kirjoitettu. Se on pätevästi ja vakuuttavasti argumentoitu spesialisteja varten, ja silti riittävä ystävällinen myös sellaiselle lukijalle, joka ei entuudestaan tunne 400-luvun trinitaarisia ja ekklesiologisia finessejä. Luonnollisesti puutteita ja kritiikin aihettakin löytyy. Saarnojen ajoitukseen Ployd tuntuu välillä suhtautuvan liiankin huolehtomasti. Retoriset kysymyksenasettelut taitavat jäädä turhan kevyesti sivuun ensimmäisen pääluvun jälkeen. En ole myöskään täysin vakuuttunut siitä, että Augustinukselle keskeisin kasteen tehon piirre olisi "kirkollisen ykseyden rakastamista" kuten Ployd tuntuu korostavan. Arvovaltaiselle kustantajallekin on osunut joitakin homeerisen torkahduksen hetkiä kreikan ja latinan ortografiassa. Näine hyvineenkin Ploydin teos on erinomainen ja innostava ikkuna Augustinuksen saarnoihin ja kirkko-oppiin.

TIMO NISULA, TEOL. TRI

BRENDA LLEWELLYN IHSSSEN
John Moschos' Spiritual Meadow: Authority and Autonomy at the End of the Antique World.
Farnham: Ashgate 2014.
181 s.

Vaeltajamunkki Johannes Moskhoksen *Hengellinen niitty* on kokoelma "sielulle hyödyllisiä" episodimaisia kertomuksia Johanneksen sekä hänen matkatoverinsa ja oppilaansa Sofronioksen vaelluksilta 500-luvun lopun itäisen Välimeren maissa.

Niityn tarinoita voi lähestyä avaimina aikansa historiaan, jota ne jollain tapaa heijastavat silloinkin, kun on ilmeistä, että ne ovat kirjallisia sepitelmiä. *Hengellinen niitty* on ollut kautta aikojen suosittu teos: käsikirjoituksia samoin kuin moderneja käännöksiä löytyy runsaasti. Historioitsija William Dalrymple seuraili Moskhoksen ja Sofronioksen reittiä Lähi-idän kristittyjen tilannetta tarkastelevassa matkakirjassaan *From the Holy Mountain* (1995). *Niittyä* käsitteleviä tutkimuksia tulee kuitenkin vastaan suhteellisen harvoin, vaikka teos vilahuttaa erinäisissä Bysanttia käsittelevissä tutkimuksissa. Yksi syy lienee varsin monimutkainen käsikirjoitustraditio: kertomuksia on säilynyt erilaajuisina valikoimina ja toisistaan poikkeavina versioina.

Brenda Llewellyn Ihssen, joka toimii apulaisprofessorina Pacific Lutheran University -yliopistossa, paikkaa tutkimuskirjallisuuden aukkoa teoksellaan *John Moschos' Spiritual Meadow: Authority and Autonomy at the End of the Antique World*. Nimi viittaa siihen, että Moskhoksen voi katsoa sijoittuvan antiikin maailman loppuun. Vain muutama vuosikymmen Johanneksen kuoleman jälkeen Palestiina siirtyi Itä-Rooman valtapiiristä osaksi islamin valtakuntaa ja myös erämaaluostareiden määrä alkoi laskea.

Kirja jakautuu neljään lukuun, joiden teemoina ovat askeesi ja autonomia, raha, köyhyys ja almut, terveys ja parantaminen sekä kuolema. Luvut toimivat itsenäisinä, artikkelimaisina kokoelmina, joten yksittäisiä aiheita työstävä lukija voi tutustua itselleen olennaisimpiin lukuihin. Johdannossa Llewellyn Ihssen tarjoaa lukijalle perustiedot Johannes Moskhoksesta ja aikakaudesta. Samassa yhteydessä Llewellyn Ihssen tarkastelee *Niityn* kertomusten kirjallista luonnetta. Hän sijoittaa nämä "sielulle hyödylliset" tarinat apophthegmojen ja hagiografian välimaastoon. Tutkijat ovat suhtautuneet *Niityyn* lähdetekstinä jossain määrin eri tavoin. Yizhar Hir-

schfeld käytti *Niittyä* yhtenä keskeisenä kirjallisena lähteenä teoksessaan *The Judean Desert Monasteries in the Byzantine Period* (1992) pohtimatta lähemmin tarinoiden kirjallista luonnetta. Sittemmin esimerkiksi Averil Cameron on myöntänyt, ettei kertomuksia voi tarkastella kuten historiakirjoitusta, vaikkei niitä voi jättää huomioimattakaan. Llewellyn Ihssen haluaa *Niityn* avulla tarkastella varhaiskeskiajan sosiaalishistoriaa siinä määrin kuin mahdollista, ja nimenomaan tarinoiden näkökulmia maallikoihin, omaisuuteen ja köyhyyteen, terveyteen, parantamiseen ja kuolemaan.

Ensimmäinen luku "Monks in The Meadow: Proving and Improving the Ascetic Program" alkaa viittauksella erään amerikkalaisen erakon tarinaan, toinen luku lähtee liikkeelle vuoden 2008 taloudellisesta kriisistä: tavoitteena on luoda linkki tutkimuskohteen ja aikamme välille. Tämän jälkeen luvut lähestyvät käsiteltävää teemaa historiallisen taustoituksen, teoreettisen keskustelun ja valikoitujen *Niityn* kertomusten kautta. Ensimmäinen luku tarkastelee askeesia, autonomiaa ja vaeltamisen roolia näiden toteuttamisessa. Llewellyn Ihssen haluaa selvittää, miten askeetin suhde toisiin askeetteihin ja toisaalta maallikoihin on muovannut heidän käsityksiään askeesista ja vaikuttanut askeettiseen elämään, sen toteuttamiseen. Yksi luvussa tarkasteltavista kertomuksista on erään nimettömän erakkonaisen tarina, josta Sofronios myöhemmin muovasi Maria Egyptiläisen hahmon. Llewellyn Ihssen sivuuttaa tarinan kehittymisen sekä gender-kysymykset. Sen sijaan hän keskittyy tarinan päähenkilön ja muiden välisiin suhteisiin, autonomiaan ja riippumattomuuteen. Luvussa tarkastellaan kahta muuta tarinaa, joiden keskiössä on askeetin ja maallikon ja samalla miehen ja naisen suhde. Llewellyn Ihssen osoittaa, että *Niitty* ei vedä selkeitä rajoja heidän välilleen: usein juuri maallikkonaiset ohjaavat askeetin katso-